

جه ندرمه، دگوتن : ئەم دزانين ئەقە کاریگەریا کیمیایی یه بەلێ ئەم نەشیین هەوە چارەسەرکەین.

نامادە کردنی : نارام حسین

ئەم راپۆرت و بەدواداچوونە ی روژنامەنوس ئارام حوسین سالی ۲۰۰۴ بۆیە کەم ژمارە ی ئەنفالستان ئەنجامدراوە، ئەوسا یە کەم ژمارە ی گوشارە کە ۳۰ لاپەرە ی قەبارە گەرە بوو، کە بۆ یە کەمین قیستقالی ئەنفال لە سلیمانی دەرچوو، وەزارەتی روژنیری ئەوسا ی ئیدارە ی سلیمانی خەرجییە کە ی گرتبوو ئەستۆ، کاک ئارام حوسین بۆ بەدواداچوونی ئەنفالی ناوچە ی بادینان راسپێردرا، خوێشەختانە

لە ماوە ی چەند روژیکدا کاری باشی کردو ئەم راپۆرتە بایە خدارە ی لێبەرەم هات و لە یە کەم ژمارە ی ئەنفالستاندا بلأومان کردەو، ئیستاش لە ۲۹ هەمین سالیادی تاوانی ئەنفالی بادیناندا جاریکی دی لە مالبەری ئەنفالستان بلأوی دەکەینەو .

فەوزیا مەحمود

خەلکا گوندی کوریمی : ئاخر جار من بابی خو ل قەلعا دھوکی دیت، ئو ئیدی
من نەدیت

ئەنفالستان : وەختی ئەنفالا دەستپیکری ل بیراتە یە؟ ئو تو چەند سال بووی؟

وەلام: ئەز (15) سال بووم و ل بیرامنە، ئەم دا چینە تورکیا و مە دەواریت خو بارکرن و ئەم گەشتینە نیزیکی (دیھێ) مەدیت تەیارە گەشتن من گوته بابی خو ئەقە تەیارەنە و وەکو تەپەکا رەش بەردان، ویزی گوت بابا هەرنە شکەفتی قە، ئەقە کیمیایە هافیتیە گوندی (وەرملی) ل نیزیکی چیا یی مەتین، مەگوئی ئەم ناچین هەکەر تو نەهیی و ئەگەر تو مری بلا ئەم ئی بمرین، پاشی مەدیت جەیش ب سەر مەدا هات و ژەمی رەخاقە گرت و ئەم ئی گرتین و هەمی جەیش و چەتە بوون و دەیانە زەلاما و ئەم هەمی کرینە دەسەیارادا و گەلەک دەیانە زەلاما و ژنکا و بجیکا، پاشی ئەم ئینانە مانگیشکی و پینچ روژا ئەم ل ویری ماین، ئەم جودا کرین ژ زەلاما و ئەم هەمی ل ناف زەفیا کومکرین مە گوە ل دەنگی تەلقا و قیزییت زەلاما هەبی و قیزی یا پسمامی من هاتە گوئی من کو عەمری وی (10) سال بوو. ئەم دا دیفوانرا چین نەهیلان و ئەم قوتاین و ب دارا دەیانە مە، ئەم زفراندینە مانگیشکی و ئەو زەلامیت ماین ئی ژمە جودا کرن هەتا ئەم برینە قەلعا، ئاخر جار من بابی خو ل قەلعا دھوکی دیت، ئو ئیدی من نەدیت و هەتا قیگافی، ئاخر جار من بابی خو دیت وەختی ژ سەپاری ئینانە خار، دەستی خوشکا من دافمن کو دوو سال بی، دەستی وی دامن و گوت بابا خوشکا خو بگرە و گوئی تە لیت و ئەمانەت تو و خوشک و برایت خو، چافی من لیبی هەتا بریە بەر میژی و ئیفادە ئی وەرگرتن و ئیدی من نەدیت . پاش گریانکا زۆر گوت (مە چ زەلام نەمان) .

ره مزيا ره شيد

خه لكا گوندئ به ندئ:

چوار براييت من و زه لامئ من
ئه نفالكرينه

ئه نفالستان : چهند كه سين ته ئه نفالكرينه؟
وه لام: چوار براييت من و زه لامئ من
ئه نفالكرينه.

ئه نفالستان : ته چهند زاروك هه نه؟
وه لام: من دوو زاروكيت ههين، كورهك و
كهك.

ئه نفالستان : دهمئ ئه نفالا ده سپيكرى هين ل
كيقه بوون؟

وه لام: ئهم ل بيسفكي بووين و مهكاري رهق دكر دا خو خلاس بكهين به لي ئهم هاتينه گرتن .
ئه نفالستان : چهند كهس ژمروقيت ته ئه نفالكرينه؟
وه لام: (21) كهس

ئامينا مهجيد عبدالله:

خه لكا گوندئ ئوزمانا

ئه نفالستان : چاوا ئه نفال گه هشته وه ؟

وه لام: وهختي ئه نفالا سه رمه دا گرتي ئهم رهقين و گوتن ئهقه حوكمهت هات و ئهم بو رهخي توركي
رهقين، سي روژا ئهم چوين ههتا ئهم گه هشتينه نيزيك سنوري توركي و ئيدي ريك نه مان و گوتن
ئهقه حوكمهت هات، ل وي دهمي قهسف و توپ و ئاگر ژ ههمي رهخهكي دهينامه و ئهم ژي مايينه
دناقدا و چ ريك و دهركه مه نه مان، حوكمهتي ئهم گرتين و زفراندينه گه ليئ (ديهئ)، ل ويئ
ههمي زه لام كومكرن

و ده رسيوك و
شيتكيت وان ژبه ر
وان كرن و ده ست و
پيت وان و چاقيت
وان پي گرئدان و
بهري بيكه يسي و

كه مپا گه فهرئ - توركي - پشتي ئه نفالا

کلاشینکوف دایې و ههمې کوشتن، ژنک و بچیکا کرنه قیژې و ههوار و گری، ل گهل هندې ئهم کومکړین و سیاری سهارا کرین و ئهم ئیناينه قهلعاهوکی، ومختی ئهم ئینان ب ریقه گهلهک و گهلهک دهینانه وان ژنک و بچیکا و ههتا ئهم گهاندین، چ جارا ئهقه ژبیرا من ناچیت. ئو لی قهلعاهوکی نه دې هیلان شیرې یان خرنې بدینه بچیکا، لاندکیت بچیکا شکاندن و داریت وان ب زهلاما قه پرتکاندن و ب داساو قونتاغا و ب ههمې تشتهکی زهلام دقوتان و قیژې و ههواریت وان دې هات، ههر ولسا ژنک ژې دقوتان و دکهتنه دویف وان و ههتا ببا ههواراوان، نه ئاف و نهزاد ئهبد چ نه دانه مه، دکوتهمه هین مخربین هین مجرم، مه دگوتهوان بوخاترا خودی وللمه نه کهن، وانا دگوت نه خودی و نه پیخمهر مه ژوده ناکهت، ههر شهف بچیکا ژې برسا دکرنه گری، گهلهک جارا دا زهلاما ئینن و سهروسهر کهنه دناف بهرمیلا دا و بهرمیل ژې تژې ئاگر بوو، گهلهک ژوانه بچیک بوون و ژیی وان نه گه هشتبونه (12) سالیی، ل ویرې گهلهک کوشتن .

نه فالستان : چ ل جه نازا دکر ؟

وهلام: دا راکیشن و بهن مه نه دزانی بو کیفه دبرن، گهلهک جارا دا کهنه دناف بهرمیلا دا و گهلهک جارا دا ئاگری بهردهنی و سو□ ژن .

توفیق عه بدولعه زیز مستهفا- بهرواری بالا:

خه لکی گوندی ئورمانا .

دهقرا روژا 1988/8/25 سهعت 6 ی سپیدی دوو فروکیت دوژمنی هاتن، ئهم ل گوندی هیسی بوین ل بهرواری بالا، فروکیت سیخوو بوون، مه نه دزانی کو دې چهکی کیمیایی داننه مه، وان فروکا دوو توپ هافیتنه گوندی و دوویکیلا سپی پابوو پاشی ئهو دویکیله هاته خوارې و بلند نه بوو، بیهنه کا پیقاریت رزی ژې هات و چاقیت مه سوتن و مه زانی کو کیمیایه و وئ روژې ئهم ژبیرناکهین کو چاوا حه یوان و ئاژهل دکهتن، ئهزو برادهرهک ب نافئ نوری ئهم ژخانی دهرکهفتین و بهرهف روژ ئافا چوین و ههواژې بهرهف لایح مه دهات، ئهم نیژیکی کانیه کا ئافئ بوین، مه شینکیت خو ته ر کرن و دهینانه بهر دفنا خو و سهروچاقیت خو نخافتن، پاشی ئهم نیژیکی گرهکی بووین، هه قالئ من کرفت و هاش خو نه ما بو دهمه کی، پاشی هشیار بوو، دبن مه دا بو قهره بالغ و پیشمه رگه هاتن، ل ویرې (3) کهس کور و باب و ژن کو خه لکی گوندی (بیک دادی نه) کورې وان ل دهوکی ل زانکویی دخاند و هاتوو سه رهدانا مالا بابی خو، ئهف ههرسی کهسه حه جی سالج و ژناوی و کورې وی ل پشت ئیکمالی (کانیا سپی) ههرسی کهتن و گیانی خو ژدهست دان و پیشمه رگا ههرسی ب جلکفه قه شارتن، پاشی ئهم بهرهف گوندی (خرابی) چوین گهلهک خه لک ل ویرې بوون، ل ویرې ژې خه لک توشی ببون و چاقیت وان روندک دکر و گیژ ببون، ل وی دهمی ههمی گوند هاتبون بهردان و پاشی هاتنه سوتن و کافل و ویران کرن، پاشی سهعت 8 ی ئیقاری خه لک گهلهک ل نهاله کی کوم ببون ل نیژیک گوندی بیکدادی، و ته یاره هاتن و ژ کانیماسی راجیمه

دهاځيټن بهلې خه لکې گوهې خو نه داني، ل وی دهمی من دکره ههوار و من داخواز دکر کو کچامن هه لگرن چونکه من نه دشيا بچم و نه ز گيژ دبووم ژبه ر کيميايي، هه تا ئهم گه هشتينه سهر کانيه کي و ل ويړئ من گه له ک هيفي و رجا ژ جاميړه کي کرن بهس کچامن و عه يالي من دهرباز بکه ن و ببه ن، چونکه تاري بوو و نه ز گه له ک گيژ دبووم و دلي من رادبوو، ژبه ر کيميايي، ب وی حالی هه تا ئهم گه هشتينه سنوري و ل ويړئ (2) روژا ئهم ماین و ل دهمی ئهم دهرباز بوین بو ره خي تورکيا گه له ک ب درندانه و نه مروفانه پيشوازي ل مه کرن و ته قه ل مه دکرن، به لي ژنکا خودانه به راهيا زه لاما و ب شهر ل گه ل جه ندرما ريکامه قه کرن، پاشي ئهم برينه گه قه پي به لي نه ز چاره سهر نه کرم ژبه ر جه ندرمه دترسان و دگوتن ئهم دزانيں نه قه کار يگه ريا کيميايي يه به لي ئهم نه شتيں هه وه چاره سهر که ين، وه نه دهيلان نوژدار مه چاره سهر بکه ن داکو کهس نه زانيټ رژيما به عسي کيميا يي هاځيټيه کورادن، سي هه يفا ئهم ماینه ل گه قه پي و پاشي ئهم برينه که مپا ميړديني و بو دهمه کي ئهم ماین لي ويړئ، جاره کي وهختي خوارني بي هاته به لاف کرن که سه مونا نه خون چونکه ژهرکرينه، به لي ديسان (366) کهس پي که فتن و ژه هراوی بوون و برنه نه خوشخانا ميړديني .

مريهم ئاقدهل ئه حمد: خه لکا کاني ماسي، به رواړي بالا □

نه نفالستان : وه چاوا نه نفال ديټ و چ ب سهرئ وه هات ؟

وه لام: نه ز خيژانا شه هيد محمد محمود، دهمي ئهم ل گاره ي بوين و کيميا هاځيټنه مه و پاشي ئهم که قتيڼه ده ده ستيت رژيمي و ده ستيت مه هه ميا ژ پشتقه گريډان و گه له ک بدرندانه و وه حسيانه ئهم قوتايں ب تاييه تي زه لام. پاشي

ئهم برينه گوندي و زليټ سهر بازي ئينان و ئهم سيارکرين و برينه قه لعا دهو کي پاشي برينه سه لام يي و به به رده وامي قوتان هه بوو و گه له ک هه ر لي ويړئ مرن.

نه نفالستان : ژمالا وه چه ند کهس نه نفالکرينه ؟

وه لام: (37) کهس ژ برا و زه لام ي من و کهس و کاريت من .

نه نفالستان : ن خوشترين حالت چ بوو ؟

وه لام: وهختي من د ديټ زه لام ي من و براييت من ژ زليټ عه سه کري دينانه خوار ي و ب قونتاغا دقوتان و رادکيشان و ب قونتاغا دکوشتن .

سوعاد حهسهن جاسم، گوندی وهرمیلی

ئەنفالستان : چەند کەسێن تە هاتینە ئەنفالکرن ؟

وەلام: (55) کەس، ل دەستیکی ئەم رەفین چوینە مانگیشکی، جندیا ئەم گرتین و ئەم ژ زەلاما جودا کرین و برینە قەلعا دھوکی ل وێری یی کوشتی کوشتن و پشتی سی روژا ئەم برینە سەلامیی ل وێری هەر شەف دەنگی رەمیی دەهات وا دەبیژن ئەقە زەلامیت وە رەمی کرن، ل وێری کچا من ژ برسا مر خواردن نەبوو ئاف نەبوو هەتا کچا من مری، کوری من ژ (6) هەیقی بوو شیرو مەمک ژمن ستاندن، بەلی باشبوو ژنکەکی شیرێ خو ددای هەتا ئەم برینە بەحرکی. پشتی کچا من مری جندیا برن و ئەز نوکە ژ نزانم کا چ لی کرن، ل وێری (45) بچیک مرن، ئەگەر ئیکی دا خوازکرن کو چبا دەست ئافی دا گەلەک قوتن، دا گەلەک جار هین هەندەکا بەن و نەدئینانە قە، (خوینەری بەریژ ئەم خاتونە بەریژە لە قسەکردن وەستا، دیار بوو کە هەندیک روداو بەبیری دئینەووە ئەویست بلیت و باسی بکەت و دانی دلی خوی دا بریژی بەلام قوتی دەدا، زور هەولماندا لەگەلی کە چی بینووە بومان بگێریتەووە، دیگوت ناتوانم و شەرم دەکەم، لەگەل هەولیکی زوور قەناعەتی کرد کە باسیکردنی شەرم نیە بەلکو خزمەتیکی گەورەیه و گوتی: دا هین کچا و ژنا ژیگرن و دابەن وەختی دئینانەقە دا هافیتنە نیفا قاعی و بیھنا عەرەقی ژوان کچ و ژنا دەهات و هەتا سحاری هاشخونەدەمان، کچا ژنبا دا تژی سەیاراکەن و دابەن و پاشی دا زقپین، هەمی سەکران کربوون عەرەق دانی و هەتا سپیدی دا شنیکا هشیاربن .

حەلیما سالح مستەفا، گوندی گوژی

ئەم رەفین چوینە گارە و (6 هەتا 7) روژا ئەم ل چیا یی گارە ماین، ئەم ل وێری گرتین و ئینانە گوندی (کانی) و ل وێری زەلامیت مە جوداکرن و ئەم برینە قەدشی و پاشی ئەم ئینانە قەلعا دھوکی و زەلامیت مە ل بەر چافیت مە د قوتان، پاشی ئەم برینە بەحرکی و ب شەف ئەم هافیتنە ناف ستریا، بەلی خەلکی هەولیری ل تانا مە هاتن و خوارن و ئاف بومە دئینان، مە چ ژ زەلامیت خو نەدزانی .

ئەنفالستان : چەند کەسێن وە ئەنفالکرینە ؟

وەلام: (97) کەس دناف واندا برایی من و بابی من و مام و پسمام و کەس و کار .

سوفیا محمد سالح:

گوندی بەلیتی

ئەنفالستان : چەند کەسێن تە

هاتینە ئەنفال کرن ؟

وەلام: کوری من و ئەو ژ ئیکانە

بوو .

زوبەیدا عبد الرحمن عبدالله:

گوندی رهزیکي

نه نفالستان : چهند که سين وه هاتينه نه نفالکرن

وه لام: پينچ کوريت خيشکا من و له گهل کورماميت دهیکا من و مروقيت وان و ههمی بهرزه نه و ههمی دبنه (97) کهس، ل بهر چاقيت مه گلهک کوشتن و قهتيت بلوکا ل سهري وان ددان، زه لامی من و براييت من خو دابونه چيایي ژ بهر هندي نه هاتنه گرتن .

گوليزار رهمه زان محهمه د:

گوندی گيزی

نهم بر بوينه سلامی و گلهک نه خوش بو، زه لاميت مه ل بهر چاقيت مه کوشتن و برس و ترس و نازارو ئيهانه و ههمی هه بوو .

گلهک جارا دا بيژن وهرن دهوات و ديلائی بومه بکهن، من ديت جاره کی (7) کهسا ب دارا مامي من د قوتان و سهري وی په قانندن، ل ويړی پی تانکه را ئافي دا سهر کورئ مامي من و کهلهخی وی ژي نيشامه نه ددان، گلهک بچیک ل ويړی مرن .